

סיפור יציאת מצרים - אמונה

מדוע אין מברכים על מצות סיפור יציאת מצרים

א] הראשונים נתקשו מדוע לא תקנו זו"ל לברך ברכת המצוות על מצות סיפור יציאת מצרים כמו שמברכים על שאר מצוות עשה יי. ומצאנו בזה תירוץ מהמהר"ל בספרו גבורות ה' (פרק ס"ב) וז"ל, ואם תאמר למה אין מברכין על הגדה שהרי מצוה לספר ביציאת מצרים והיה לנו לברך על המצוה זאת, ויראה כיון דעיקר הדבר הוא מחשבת הלב דצריך להבין מה שאמר ואם לא כן לא הוי מיד, וכיון שהעיקר הוא בלב לא שייך ברכה אלא במצוה שעיקר שלה במעשה, ומברך אשר קדשנו כי המעשה הוא עיקר ולפיכך אין מברכין על הגדה, עכ"ל. הרי דאזיל בזה המהר"ל עפ"י הא דאיתא בפוסקים [עי' ב"י סי' תל"ב] דאין מברכים על מצוה שבלב, וכיון דמצות סיפור יציאת מצרים עיקרו בלב אין מברכין עליה יי.

אמנם דבריו לכאורה צריכים תלמוד, מדוע נחשבת מצות סיפור יצי"מ מצוה שבלב, הרי קיום המצוה הוא בדיבור כדכתיב (שמות יג, ח) "והגדת לבנך", וכתב החתם סופר (שו"ת ח"א סי' ט"ו) וז"ל, מ"ע דליל פסח הוא מ"והגדת לבנך" ובעי בודאי הגדה בפה וכו', ועכ"פ מחשבה וזכרון בעלמא לא מהני, עכ"ל יי.

בדיבור יתעורר הלב

ב] ונראה לבאר דבריו על פי מש"כ החינוך (מצוה כ"א) בכיבוד מצות סיפור יציאת מצרים וז"ל, וענין המצוה, שיזכור הניסים והענינים שאירעו לאבותינו ביציאת מצרים וכו', ואפילו בינו לבין עצמו, אם אין שם אחרים, חייב להוציא הדברים בפיו כדי שיתעורר לבו בדבר, כי בדבור יתעורר הלב, עכ"ל. הרי מבואר בדבריו שעיקר קיום המצוה הוא התעוררות הלב ע"י הסיפור בפה, ולא גוף הדיבור, אלא שצריך לספר בדיבור כדי שעל ידו יתעורר לבו, כי בדיבור יתעורר הלב.

ג. עיי בזה בחלק השיעורים (סי' י"ז).

ד. עיי בזה בחלק השיעורים (סי' י"ח).

ה. עיי מה שהבאנו בחלק השיעורים (שם) בשם שו"ת הרא"ש.

ויש להבין י
הולך כ
מטריח את
הדרשות של
הדרשן בעצו
מתעורר גם
לאחרים מת
לב בניו ובנ
ובזה מתב
הדבר
דאף בכגון
מברכים על
ג] ונראה ל
מה שה
הקדוש ברו
לבן של יש
צ"ב מה ה
וביאר הנ
נג
וחיותם, כ
הגבורה, ו
ישראל וכו
תלויים בו
עשיים כב
אנכי נגד
שהם כלי
ישראל' פ
היא שורי
הגשמיים.

מונה

נ מצרים

המצוות על מצות סיפור ז"ל, ומצאנו בזה תירוץ זה אין מברכין על הגדה המצוה זאת, ויראה כיון זר ואם לא כן לא הוי ז' שעיקר שלה במעשה, ז' ברכין על הגדה, עכ"ל. י"ט תל"ב דאין מברכים לב אין מברכין עליה לז.

זוה סיפור יצי"מ מצוה י"ג, ח) "והגדת לבנך", ז' הוא מ"והגדת לבנך" א לא מהני, עכ"ל ליה.

זור מצות סיפור יציאת ירעו לאבותינו כיציאת חייב להוציא הדברים ז"ל. הרי מבואר בדבריו ולא גוף הדיבור, אלא י' יתעורר הלב'.

ויש להבין יסוד הדבר עפ"י מה שמספרים על הג"ר ישראל סלאנמר זצ"ל, שהיה הולך ממקום למקום לדבר דברי מוסר והתעוררות. ושאלוהו מפני מה הוא מטריח את עצמו כל כך בשביל זה. והשיב שאפילו אם יתעורר אדם אחד מכל הדרשות שלי, כדאי לי כל הטירחה הגדולה הזאת. ועוד הוסיף שאפילו אם רק הדרשן בעצמו יתעורר גם זה כדאי בשבילו, ע"כ. והיינו דע"י הדרשה לאחרים מתעורר גם לבו של הדורש. וכמו"כ במצות סיפור יציאת מצרים, ע"י הסיפור לאחרים מתעורר לבו של המספר, וזהו עיקר המצוה שיתעורר בעצמו וגם יעורר לב בניו ובני ביתו ושאר המסובין.

ובזה מתבאר מש"כ המהר"ל דעיקר המצוה הוא בלב, דאע"פ שחייב להוציא את הדברים בדיבור הרי עיקר תכליתה הוא התעוררות הלב, וסבר המהר"ל דאף בכגון דא לא תקנו חכמים לברך על מ"ע, דגם זה נכלל במצוות שבלב שאין מברכים עליהם. אמנם יש לבאר מה הוא יסוד מצוה זו שעיקרו בלב.

הקב"ה לבן של ישראל - אמונה

ג] ונראה לבאר עפ"י דבר נפלא שמצאנו במהרש"א סוף מס' מכות (כג, ב) בביאור מה שהביא מהפסיקתא (פר' בא פסקא ט"ו) "אני ישנה ולבי ער" (שה"ש ה, ב) זה הקדוש ברוך הוא [וכן הביא רש"י בשה"ש טז], אמר רבי חייא בר אבא מנין שהקב"ה לבן של ישראל שנאמר "צור לבבי וחלקי אלהים" וגו' (תהלים עג, כו), ע"כ. דלכאורה צ"ב מה הוא ענין זה שהקב"ה לבן של ישראל.

וביאר המהרש"א ז"ל, הכוונה בזה כי כל רמ"ח אברים נגד העשיים, ואבר הלב נגד עשה של 'אנכי', כמו שהלב הוא שורש של כל רמ"ח האברים וחיותם, כן היא מצות האמונה היא כלל ומקור של רמ"ח העשיין ששמענו מפי הגבורה, וזה שאמר שמצות 'אנכי' שהיא אמונתו ב"ה הוא ער, ונגד לבן של ישראל וכו', שכל מצות רמ"ח עשיים נכללים בה, כדמיון הלב שכל רמ"ח אברים תלויים בה, וז"ש צור לבבי וחלקי וגו' ר"ל שאמונתי שהוא הצור היא ברמ"ח עשיים כמו לבבי ברמ"ח אברים וכו', ורמ"ח עשיין ושורש לכולן האמונה מצות אנכי נגד רמ"ח אברים שהמקור ביניהם הלב והאברים לא נבראו רק בשביל עשיים שהם כלי העשיים, עכ"ל. הרי שביאר דמה שאמרו חז"ל שהקב"ה הוא לבן של ישראל' פירושו שהוא בלבם כמה שהם מאמינים בו בלבם. ובוה כתב שהאמונה היא שורש כל מצוות האברים דוגמת הלב שהוא מקור החיות לכל האברים הגשמיים.

כל העבודה תלויה בחיזוק האמונה

[ונראה להוסיף בזה, דהנה מכואר בגמ' סוף מס' מכות (שם) דהאמונה היא יסוד כל המצוות, וע"ז אמרו שם בא חבקוק והעמידן על אחת "וצדיק באמונתו יחיה" והבאנו לעיל (מאמר א') מה שביאר המהרש"א דהאמונה היא יסוד כל המצוות, וכל המצוות תלויות במצות האמונה, עיי"ש.

ונראה לבאר דזהו מש"כ בפסוק 'יחיה' דפירושו חיות רוחנית בקיום כל המצוות, כי כולם תלויות במדרגת אמונתו בהקב"ה. וכך ביאר מרן הראש ישיבה זצוק"ל במשנת רבי אהרן (ח"ב עמ' צ"ד) לאחר שהאריך בדברי המהרש"א וז"ל, והנה קביעת וזכירת האמונה תמיד נוגעת לקיום המצוות ולא יכות קיומם, אחרי שעושה זה לפני ה' וכאשר צוה ה', הרי תועלת המצוה גדולה יותר ונעשית בחיות יותר בטוהרה ובקדושה, ומתרוממים על ידי כך כל מעשיו, עכ"ל.

ויש לבאר עומק הדברים עפי"ד מרן הראש ישיבה זצוק"ל במק"א (שם עמ' קל"ו) בביאור הפסוק בדברי הימים (א' כח, ט) "דע את אלוהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה", דשורש כל העבודה הוא בתיקון הידיעה' כאלוקי אביך, וממילא מגיע לעברו בלב שלם ובנפש חפצה. וז"ל, ובהכרח להתחיל בתיקון המחשבות והדעת, ועי"ז יבוא להרגשה והחלטה להטיב את מעשיו ומזה יזכה למעלות הנפש וכו', והתחלת התיקון הוא בדעת "דע את אלוהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה", "וידעת היום והשבות אל לבבך" (דברים ה, ט) היינו הדעות האמיתיות וכו', וזהו דקאמר הכתוב "דע את אלוהי אביך ועבדהו" - דתחילה הוא הדעת ואח"כ ועבדהו, ומזה יבוא - ל"לב שלם ונפש חפצה", עכ"ל.

ונראה לבאר דיסוד ענין הידיעה' בה' כמה שנאמר 'דע את אלוהי אביך' הוא ענין האמונה בה', כמו שהזכיר מרן זצוק"ל לשון הפסוק "וידעת היום והשבות אל לבבך" דהיינו אמונה. וכן באו לשונות רבות ברמב"ם דמצות האמונה היא 'ידיעת ה', שכתב בהל' יסוה"ת (פ"א ה"א) וז"ל, יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון" וכו', וסיים בהמשך הדברים (ה"ו) וידעת דבר זה מצות עשה שנאמר "אנוכי ה' אלהיך, עכ"ל. וכ"כ הרמב"ם בפרטי המצוות בריש הל' יסוה"ת וז"ל, לידע שיש שם אלוה, עכ"ל. וכ"כ במנין המצות הקצר בריש ספר היד וז"ל, מצוה ראשונה ממ"ע לידע שיש שם אלוה, עכ"ל. ופירושו שתהיה האמונה בידיעה ברורה ואמיתית שה' הוא 'אלוקי אביך' ועי"ז יבוא להשלים כל חלקי עבודת ה' בלב שלם ובנפש חפצה. ושוב הראוני לשון המעשה רוקח

[הספרדי] שביז
הוא ע"י היו
את אלהי א
הדברים.

[ה] עפי"ז נרז
התעוררו
הוא חיזוק
והנפלאות ש
סיפור יצי"מ,
חזקות בעיקר
מגלות מצריב
בה, כי בזמ
ממצרים.

וממילא מו
הל
המהרש"א ד
והשבות אל
היטב דעיקר
בו האדם ע'

ולפי"ז מתו
על
שבלב, דפיר
שבלב, נחשו

מתוך קיוב
אמו
הנפלא של
אמונה וכו',
האמונה בת
פסח הוא מ

למועדים

ית (שם) דהאמונה היא
ל אחת "וצדיק באמונתו
ז היא יסוד כל המצוות,

ית בקיום כל המצוות,
יאר מרן הראש ישיבה
המהרש"א ז"ל, והנה
קיומם, אחרי שעושה
ונעשית בחיות יותר

במק"א (שם עמ' קל"ו)
זי אביך ועבדהו בלב
ידיעה' באלוקי אביך,
ברח להתחיל בתיקון
ת מעשיו ומזה יזכה
אלוהי אביך ועבדהו
" (דברים ה, לט) היינו
הי אביך ועבדהו" -
שלם ונפש חפצה",

ת אלוהי אביך' הוא
הפסוק "וידעת היום
ב"ם דמצות האמונה
ידות ועמוד החכמות
י"ו וידעת דבר זה
פרטי המצוות בריש
המצות הקצר בריש
"ל. ופירושו שתהיה
ז יבוא להשלים כל
שון המעשה רוקח

ירח

סיפור יציאת מצרים - אמונה למועדים צט

(הספרי) שביאר לשונות הרמב"ם דנקט לשון 'ידיעה' ז"ל, לפי שעיקר המצוה
הוא ע"י ידיעה האמיתית, כדרך שעשה אברהם אבינו ע"ה, ועל דרך "דע
את אלהי אביך ועבדהו", ועי"ז תתחזק ממילא האמונה בלבנו, עכ"ל. והן הן
הדברים.

מצות סיפור יציאת מצרים - חיזוק האמונה בלב

ה] עפי"ז נראה לבאר מה שכתבו ספר החינוך דמצות סיפור יצי"מ עיקרו בשביל
התעוררות הלב, דהנה נתבאר לעיל (מאמר א') דעיקר ענין עבודת חג הפסח
הוא חיזוק האמונה בה', ועיקרו מתוך ההתבוננות ביציאת מצרים והניסים
והנפלאות שעשה לנו הקב"ה בהוציאנו משם. וכיארנו שם שזהו יסוד מצות
סיפור יצי"מ, שנצטוינו לספר ביצי"מ כדי לחזק ולתקוע בלבנו ובלב בנינו יסודות
חזקות בעיקרי האמונה בהקב"ה, ע"י ריבוי הסיפור בניסים ונפלאות ושהוציאנו
מגלות מצרים. ובפרט שהעת הזאת מסוגלת מאד להתחזק בעניני האמונה המהורה
בה', כי בזמן הזה בימים ההם נתגלתה לאבותינו האמונה הכרורה בזמן יציאתם
ממצרים.

וממילא מובן היטב מש"כ החינוך דעיקר מצות סיפור יצי"מ הוא בשביל התעוררות
הלב, דהלוא שורש מצות האמונה הוא בלב, כמו שנתבאר מדברי
המהרש"א דע"ז נאמר 'הקב"ה לכן של ישראל', וכתוב (דברים ה, לט) "וידעת היום
והשבות אל לבבך", וכיון דיסוד מצות סיפור יצי"מ הוא חיזוק האמונה בלב, מובן
היטב דעיקר המצוה הוא התעוררות הלב, כי עיקר המצוה הוא האמונה שמתחזק
בו האדם ע"י הסיפור.

ולפי"ז מתבאר גם מש"כ המהר"ל דלכך לא קבעו חכמים לברך ברכת המצוות
על מצות סיפור יצי"מ, כי עיקר המצוה הוא בלב ואין מברכים על מצוות
שבלב, דפירושו כנ"ל דכיון דיסוד מצות סיפור יצי"מ הוא התעוררות האמונה
שבלב, נחשבת מצוה שבלב ואין מברכים עליה.

מתוך קיום מצוה זו כראוי נזכה בעזרה"י להתחזק באמונה מהורה, ולחיות עם
אמונה זו כל השנה כולה בבחינת "וצדיק באמונתו יחיה". ונסיים בלשונו
הנפלא של הספר נתיבות שלום (מיעדים מאמר ד' עמ' רל"ה) ז"ל, חג הפסח יסודו
אמונה וכו', וכל המהלך של יציאת מצרים ועשרת המכות הביא לגילוי בהירות
האמונה בתוקפה וכו'. והיות וענין חג הפסח הוא אמונה, ע"כ עיקר מצות ליל
פסח הוא מצות סיפור יציאת מצרים, וכן "והגדת לבנך" (שם יב, ח), שענינו השרשת